

OĞUZ OYAN

SİSTEMİN EN BÜYÜK NUMARASI

Emekçi sınıfların statüleri tarih boyunca değişmiştir. Bu değişimi farklı üretim tarzları, veya daha geniş bir kavram olarak, farklı ekonomik ve toplumsal formasyonlar düzleminde incelemek mümkündür. Bu inceleme soyut düzlemde yapılabileceği kadar tarihsel toplumsal formasyonlar somutunda da yapılabilir.

Üretim ilişkilerinde doğrudan üretici konumunda olanlar açısından, ilişkinin sömürülen tarafı olmak kuşkusuz üretim tarzlarını aşan bir sürekliliğe sahiptir. Ancak bu ekonomik sömürü ilişkisinin varlığı ve sürekliliği, hukuki statülere her zaman eşitsizlik olarak yansımayabilir.

Kapitalizm öncesi formasyonlarda, doğrudan üreticinin ekonomik statüsü (sömürülen taraf) ile hukuki statüsü arasında tam bir uyum olduğu söylenebilir. Köle ve serf tipolojilerinin her ikisinde de, hiçlik ile eğretilik arasında dolaşan hukuki statüler nedeniyle sömürü ilişkileri çıplak gözle görünebilir açıklıktadır, bir çocuğun bile algılayabileceği saflıktadır. Kısacası, özgür olmayan emek statüsü ile sömürülen doğrudan üretici statüsü arasında çakışma vardır.

Ancak kapitalist formasyonlarda bu uyum yerini çelişkiye bırakır. Kapitalizmle birlikte hukuki statü (özgür/serbest emek) ile sömürülen işçi sınıfı statüsü arasındaki ilişki artık uyumlu değildir. Sistemin doğrudan üretici tipinin reel varoluş biçimindeki bu dönüşüm, sürdürülebilir olabilmesi açısından, sömürü ilişkilerinin maskelenmesini gerekli kılar. Bu, kapitalist devlet ve sistemin hakim sınıfının, ideoloji üretim merkezleri olarak tam mesai çalışmalarını zorunlu kılar. Sistemi meşrulaştırma ideolojilerinin üretimi, önceki hiçbir toplumsal formasyonda görülmeyen düzeylere ulaşır. Kitlel uyuşturma araçları (medya) bu bakımdan benzersiz bir kültürel/ideolojik belirleyicilik konumu elde ederler ve iktidarın/büyük sermayenin kontrolü dışına çıkmalarına izin verilmez.

İdeoloji üretimi iki yönlü çalışır: Bir, öne çıkarılan kavramlar ve gündemler üzerinden düşünülmesini sağlamak; iki, özellikle perdelenmek veya toplumun görüş alanından çıkarılmak istenenleri “mekruh” kategorisine atmak...Sermayenin organik aydınları, liberal entelektüeller, tam burada devreye girerler.

Kapitalist sistem kendi ideolojik hegemonyasını çeşitli perdelemelerle besler ve geliştirir: (i) sömürünün artık olmadığı (hatta bazen daha cüretkarca, artık işçinin sermayedarı sömürdüğü!); (ii) sınıfların artık olmadığı; (iii) emperyalizmin olmadığı veya artık geçerli olmadığı; (iv) demokrasinin kapitalist sistemin doğrudan uzantısı olduğu; (v) yeni (“daha adil”) bölüşüm ilişkilerinin işçi sendikalarını artık gereksiz kıldığı (veya sınıf sendikacılığını tarihe gömdüğü); (vi) solu belirleyen artık sınıf siyaseti değil kimlik/kültür siyaseti olduğu; vs.

“Şeytanın en büyük numarası, insanları kendinin varolmadığına inandırmasıdır” deyişinde olduğu gibi, sistemin en büyük numarası, sömürünün, emperyalizmin ve sınıfların varolmadığına kitleleri inandırmasıdır. Gene yaygın bir deyişi kullanırsak, “ABD’nin en iyi gizlenen sırrı, bu ülkede bir işçi sınıfının var olduğu gerçeğidir”. Bu nedenle, Amerikan sinema endüstrisinde, işçi sınıfının varoluş koşullarını üretim ilişkileri düzleminde gözlemlemenize olanak sağlayacak yapımlar, giderek eskiyen istisnalar dışında, namevcuttur. Amerikan İç Savaşını yansıtan Oscar ödüllü son Abraham Lincoln filmi de, sadece kölelerin özgürlüğü peşinde koşan bir lider portresi çizer. Oysa, sanayi devrimi sürecindeki Kuzeyin hakim sınıflarının özgürleşmiş ucuz işgücüne ihtiyacı belirleyicidir. Ayrıca Kuzey, geniş iç pazar açısından Birliğin parçalanmamasını istediği kadar, Güneylilerin aksine korumacı politikalarla “bebek sanayi”nin korunmasını da talep eder. Bunlar, Lincoln’ün desteklenmesini gerektirir.

Bugün sistemin en eşgüdümlü ve en katı sınıf reflekslerine sahip sınıfı olan büyük sermayenin, kendisinin bir sınıf olarak görülmesini istememesi (Galip Yalman, bunun “tam anlamıyla bir sınıf stratejisi” olduğuna vurgu yapıyor: soL 16.2.2013); “kapitalist”, “kapitalizm”, “emperyalizm” gibi sistemi betimleyen kavramları bile tedavül dışına itmek istemesi, hegemonya mücadelesinin geldiği aşamayı gösterir.

Şimdi böyle bir aşamada, “anti-emperyalizm, ulusalcılığın utangaç biçimidir” şeklinde çarpık iddialar üreten pro-emperyalist aydınlara meydanı bırakmamak zamanıdır.

Not: Bu yazıyı sevgili kavga arkadaşım Ata Soyer’in anısına adıyorum.

